

27/11

*
Det förvånar oss inte att professor Höjer i sitt svar till oss visar samma arrogans som i sin framställning till Stockholms högskolas styrelse. Vår replik kan bli kort.

1) Sakfrågan om skälen för och emot de skilda sökandena har vi inte

tagit upp, och vi har uttryckligen betonat att vi inte velat beröra denna fråga. Självfallet har därför inte professor Höjers uttalanden i denna punkt medtagits; vi skulle då också ha tagit med ett referat av de skäl som andra framdragit i motsatt riktning och som vunnit stöd av majoriteten inom Högskolans humanistiska fakultet och dess lärarråd.

2) Det är närmast komiskt att professor Höjer åberopar sin stora erfarenhet gentemot professor Lindberg för att därmed försvaga dennes auktoritet och sedan påstår att han inte velat "nedvärdera" Lindberg.

3) Om någon förvanskning är det inte tal. Vi har ordagrant återgivit den del av professor Höjers skrivelse som vi finner visa "en nästan otrolig förmånenhet". Att professor Höjer använder orden "under sådana förhållanden" är i detta sammanhang ovidkommande, ty det är självklart att det är fråga om de förhållanden som här föreligger eller rättare sagt av Höjer anses föreligga. Lika barockt är påståendet att ordet "totalt" skulle innebära en förvanskning. Antingen måste ju Högskolans styrelse gå på den ena linjen eller på den andra; den ene av de sökande eller den andre måste rimligen utses till professor. I sitt sökande efter räddningsplanor har hr Höjer fallit tillbaka på uteslutningar utan varje betydelse; varför inte lika gärna begära att vi skulle införa hans långa skrivelse i dess helhet?

4) Det långa talets korta mening är att vi har rätt. Professor Lindberg uppehåller likaväl som professor Höjer en professur i historia, och att söka ytterligare nedvärdera Lindberg genom att betona att hans professur bär namnet stadshistoria är inte vackert.

Professor Höjer förklarar den särskilt kritiserade delen av sin inlägga vara "ganska modest". Han bekräftar därmed vårt omdöme om "en nästan otrolig förmånenhet"; övermodet ackompanjeras ständigt av illusionen om blygsamhet.

30/11

De napoleonska myterna

HUR HAR NAPOLEON betraktats under sin livstid, efter sin död; i den folkliga föreställningen, i litteraturen, i den vetenskapliga forskningen? Amnet har behandlats i ett stort antal utmärkta arbeten, och det vore nu en rimlig uppgift att gå ett steg längre, att ägna en undersökning inte åt Napoleonbildens genom tiderna, utan åt de böcker som sysslats med detta ämne, en historiografi över historiograferna. Även här finner vi djupgående motsättningar, betingade av tid, temperament och åsikter.

Nils Forssell har utgivit en upplysande och underhållande skrift om *Napoleonlegenden från Waterloo till Sedan* (Norstedt, 5: 75). Perspektivet är, såsom bokens titel anger, begränsat; det gäller främst att beskriva Napoleonlegendens innebörd och betydelse under dess politiskt mest verksamma skede, till dess med Napoleon III:s fall bonapartismen som konkurrent till republikanism och rojalism praktiskt taget försvann ur fransk historia. Forssell skildrar hur det av kejsaren på St Helena utformade självporträttet — Napoleon som fredsvän, liberal och nästan demokrat — smälte samman med den folkliga

Napoleon som Italiens befriare. Allegori efter en anonym gravyr.

legenden, odlad och utbredd av veteranerna med dålig eller ingen pension, av bourbonernas motståndare, av anhängare av en vägt fattad nationell och politisk frihet, av en ungdom som drömde om en ny tid av krig och ära. I följande kapitel beskrivs denna legends koncentration på Napoleons son hertigen av Reichstadt och hur den blomnade i litteratur och retorik under julimonarkin. Så segrade legenden med presidentvalet 1848 och det andra kejsardömets upprättande 1851—1852. Med någon överdrift förklaras att St Helena-legenden blev statsdoktrin under Napoleon III. Endast några ord sägs om Napoleondebatten efter 1870 — det från historiografisk synpunkt mest intressanta skedet. Detta skede har emellertid behandlats i en annan nyss utkommen svensk bok, professor Hugo Valentins "Den fjättrade Clio"; Valentin framhåller, kanske något schematiskt, att Napoleon under senare tid förhäriligats av de konservativa amatörerna, medan republikens professorer — liksom dess skolböcker — varit kritiska och kyliga.

Den historiografiska forskningen blir komplicerad därför att, som Geyl framhåver i sitt överlägsna arbete, det finns så många Napoleonbilder att välja på. Den liberale och den konservative Napoleon — Napoleon som revolutionens fullkomnare och Napoleon som dess kuvare och förstörare. Napoleon som fredsvän och som krigisk erövrare, som följare av den traditionella utrikespolitiken och som nydanare och romantisk utopist. Napoleon som den gode fadern och förvaltaren, Napoleon som ödets man, outgrundlig, jagad av lidelse, demonisk. Napoleon som Europas förtryckare och Napoleon som — kanske halvt medvetet — de europeiska nationernas befriare. Det finns mycket att välja mellan, och nästan vem som helst kan få sin egen Napoleonlegend; det har också talats om Napoleon som religionens återställare och som socialistisk inspiratör. Ingenting är naturligare än att den förhärskande bilden skiftat med tid och miljö, att polacker och italienare kunde se Napoleon som nationalitetsrörelsens man, medan andra folk såg honom som förtryckare, att en radikal kan åberopa honom på helt andra grunder än en reaktionär, att en forskare kan prisa honom som lagstiftare och en annan ifrågasätta hans märklighet som militär.

Vår egen tid har givit goda paralleller. Hitler skulle kunna begagnas nästan lika bra som Napoleon. Skall vi inte snart få en historiker som — likt Albert Sorel om Napoleon — visar upp att Hitler ville återställa Tysklands naturliga gränser och drevs vidare av fiendens oförståelse och förhärdelse, att han egentligen längtade efter lugn och fred men aldrig nådde dit? Dessutom finns det grepp som ofta använts om Napoleon: först en moderat och klok man, sedan, på grund av motståndet och segrarens övermod förvandlad till hetsad erövrare.

Att Napoleon blivit ett så omstritt byte beror naturligtvis på att de stridande varit ense på en punkt: att han var stor i den meningen att han utträttade kolossala ting, genomförde väldiga förändringar, segrade i många och avgörande slag. Han har den prestige som tillkommer det jättelika, många säger det omänskliga eller övermänskliga, även om värdet av allt han utträttade är diskutabelt. En fransman kan knappast undgå att vara en smula stolt över Napoleon, även om det ibland är samma stolthet med vilken en

ovanligt fintlig mångmördare omtalas.

Det finns försök att även på den punkten rucka på legenden. Det bästa är kanske Albert Guérards "Reflections on the Napoleonic Legend". Guérard utgår från de berömda orden om George Washington: "Den förste i krig, den förste i fred, den förste i sina landsmäns hjärtan." Var det sant, om Napoleon? Svaret blir snarast negativt. Segrarna berodde främst på att revolutionen skapat en krigsmaskin av tidigare okänd effektivitet och styrka; samma tanke drivs med ännu större talang och ensidighet av Guglielmo Ferrero. Som Frankrikes härskare angav Napoleon inte utvecklingslinjen; han endast gjorde allt snabbare, men detta genom att offra friheten. "Framsteget i materiellt välstånd påskyndades kanske med några få år; men Frankrikes själ fjättrades för ett århundrade." Napoleon var populär endast under ett par år som förste konsul; folket blev alltmera kritiskt eller likgiltigt. Inte ens militären, som fick plundra och skövla av hjärtans lust, älskade kejsaren; soldaternas entusiasm är en legend byggd på stämningarna efter kriget.

Att välja mellan Napoleonbilderna blir för den kritiske besvärligt. Litteraturen är ofantlig, och biografierna kan inte byggas på mer än en liten del av det omätliga materialet. Dess bättre blir ett val allt mindre behövt. De politiska ideologierna behöver inte längre prydas med skönmåningar eller bekräftas med skräckbilder av kejsaren. Han börjar bli likgiltig, och legenderna kring honom tillhör historien, inte dagens maktstrider. Kvar är en glans av triumfer och stora handlingar som en gammal familjevärja på skrivbordet.

HERBERT TINGSTEN

Nov. 12 l. 4 k.
3 ul. 1 a.

S. a 20